

αφιέρωμα Ευρώπη & πολυκρίση

Η Αυτοκρατορία των Βρυξελλών

Το μυστικό πραξικόπημα της Ε.Ε. κατά της δημοκρατίας

■ του Τόμας Φάτσι*

Εχοντας πάρει το πολιτικό βάπτισμα του πυρός στο κίνημα κατά της παγκοσμιοποίησης στα τέλη της δεκαετίας του 1990 – αρχές της δεκαετίας του 2000 ως μέλος της ιταλικής ριζοσπαστικής Αριστεράς, διατηρούσα για πολύ καιρό μια ουδέτερη, ακόμη και θετική άποψη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Όπως οι περισσότεροι άνθρωποι σε αυτό το περιβάλλον, μεγάλωσα πιστεύοντας ότι τα έθνη-κράτη και η εθνική κυριαρχία ήταν ένα αντιδραστικό, ακόμη και φασιστικό κατάλοιπο του παρελθόντος, και ότι η Ε.Ε. ήταν η λύση: μια προσπάθεια να γίνει η Ευρώπη ισχυρότερη και πιο αυτόνομη, ωθώντας τις χώρες να «συνενώσουν» την κυριαρχία τους και έτσι να αντισταθούν καλύτερα στις δυνάμεις της αγοράς. Και, ευρύτερα, να ξεπεράσουν τις παλιές εθνικές διαιρέσεις και να ενώσουν επιτέλους τους λαούς της Ευρώπης. Είχα πει το φιλοευρωπαϊκό «Kool-Aid» με προοδευτική γεύση...

Άρχισα να αμφισβητώ σοβαρά αυτές τις απόψεις μόνο μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, και κυρίως κατά τη διάρκεια της λεγόμενης «ευρωπαϊκής κρίσης δημόσιου χρέους» που ακολούθησε. Καθώς ανέλυα το επίσημο αφήγημα σχετικά με την πολιτικοοικονομική αντίδραση σε εκείνη την κρίση, βρέθηκα επίσης να αμφισβητώ τη φύση του θεσμού που καθοδηγούσε αυτές τις πολιτικές: την ίδια την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό που είδα δεν ήταν ένας θεσμός που προστάτευε τους Ευρωπαίους από τη βία των χρηματοπιστωτικών αγορών, αλλά ένας θεσμός που την ενέτεινε: επιβάλλοντας διαρθρωτική οικονομική βία σε ολόκληρες χώρες με τη μορφή λιτότητας και «προγραμματών διαρθρωτικής προσαρμογής», και εκμηδενίζοντας στην πορεία αυτή τη δημοκρατία. Είδα φορείς που δεν λογοδοτούν σε κανέναν, όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, να χρησιμοποιούν τις εξουσίες που τους είχαν παραχωρήσει τα κράτη για να παρακάμψουν

τη δημοκρατική βούληση του λαού και να επιβάλουν κοινωνική και οικονομική δυστυχία σε εκατομμύρια ανθρώπους, και με τον πιο βάνανσο τρόπο στην Ελλάδα – ενώ ταυτόχρονα το κυρίαρχο ρεύμα συνέχιζε να επαναλαμβάνει ότι η «περισσότερη Ευρώπη» ήταν ο μόνος δρόμος προς τα εμπρός. Μετά από αυτό, δεν υπήρχε γυρισμός για μένα. Τα τελευταία χρόνια, οι υπερεθνικοί θεσμοί της Ε.Ε. έχουν επεκτείνει την επιρροή τους πολύ πέρα από την οικονομική (κακή) διαχείριση και την υπερρύθμιση των κρατών μελών, σε τομείς που από καιρό θεωρούνταν αποκλειστική αρμοδιότητα των εθνικών κυβερνήσεων – από την ενημέρωση έως τη δημόσια υγεία, την εξωτερική πολιτική και, πλέον, τον ίδιο τον πόλεμο.

Η ΕΝΩΣΗ ΣΗΜΕΡΑ όχι μόνο καθορίζει τους όρους υπό τους οποίους 450 εκατομμύρια άνθρωποι εργάζονται, εμπορεύονται, καταναλώνουν και επενδύουν· όχι μόνο συνεχίζει να αποσυναρμολογεί τα ευρωπαϊκά κράτη πρόνοιας στο όνομα της λιτότητας (και, πλέον, του επανεξοπλισμού)· όχι μόνο εξαναγκάζει οικονομικά ολόκληρα κράτη να συμμορφωθούν – όλα αυτά είναι πράγματα που κάνει εδώ και πολύ καιρό. Σήμερα, διεξάγει επίσης προπαγανδι-

στικές επιχειρήσεις πολλών δισεκατομμυρίων ευρώ και προΐσταται ενός εκτεταμένου μηχανισμού διαδικτυακής λογοκρισίας· παρεμβαίνει άμεσα σε εθνικές εκλογές· επιβάλλει κυρώσεις στους δικούς της πολίτες χωρίς δίκη, στερώντας τους τα βασικά πολιτικά δικαιώματα· και, ίσως το πιο ανησυχητικό, έχει μεταμορφωθεί σε μια πλήρως ανεπτυγμένη πολεμική μηχανή, βρισκόμενη στην πρώτη γραμμή μιας προσπάθειας επανεξοπλισμού και ενός πολέμου μέσω αντιπροσώπων εναντίον της Ρωσίας, που έχει ήδη προκαλέσει σοβαρή ζημιά στις ευρωπαϊκές οικονομίες και κινδυνεύει να σύρει την ήπειρο σε ανοιχτή σύγκρουση με τη μεγαλύτερη πυρηνική δύναμη του κόσμου.

Αυτό που με εξέπληξε δεν ήταν η κατεύθυνση της πορείας· ήταν η ταχύτητα και η έκταση – και, πάνω απ' όλα, το πόσο μικρή αντίσταση συνάντησε όλο αυτό. Αυτό ήταν το δεύτερο μάθημα αυτών των ετών, και αυτό που οδήγησε στη συγγραφή αυτού του βιβλίου: η προηγούμενη κριτική μου ήταν υπερβολικά περιορισμένη. Είχα αντιμετωπίσει ως οικονομική παθολογία – ως μια νεοφιλελεύθερη παραμόρφωση – αυτό που στην πραγματικότητα ήταν κάτι εντελώς διαφορετικό: ένα πολιτικό σχέδιο του οποίου οι πλήρεις διαστάσεις έγιναν ορα-

τές μόνο όταν έπεσε η οικονομική μάσκα. Όμως το βιβλίο απευθύνεται και σε εκείνους τους κριτικούς, τόσο της Αριστεράς όσο και της Δεξιάς, που αντιτίθενται στις τρέχουσες πολιτικές της Ε.Ε., αλλά εξακολουθούν να πιστεύουν ότι η Ένωση μπορεί να μεταρρυθμιστεί δημοκρατικά. Ακόμη και μεταξύ των επικριτών της, η Ε.Ε. θεωρείται γενικά ένα καλοπροαίρετο εγχείρημα που, κατά κάποιον τρόπο, σε κάποιο σημείο, έχασε τον δρόμο του. Το παρόν βιβλίο προτείνει μια διαφορετική θέση: ότι η σημερινή μορφή της Ε.Ε. δεν αποτελεί απόκλιση από μια προηγούμενως θετική πορεία, ούτε από τις προθέσεις των ιδρυτών της, αλλά το αποκορύφωμα ενός εγχειρήματος που ήταν ελιτίστικο, αντιδημοκρατικό και αυταρχικό εκ γενετής. Αυτό που παρατηρούμε δεν είναι εκφυλισμός, αλλά αποκάλυψη: ένα εγχείρημα που τελικά αποκαλύπτεται ως αυτό που πάντα ήταν.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΕΙ ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, συμπεριλαμβανομένων και των προ-Ε.Ε. εκδοχών της, πρέπει να γίνει κατανοητή πρωτίστως όχι ως οικονομικό εγχείρημα αλλά ως πολιτικό: ένα εγχείρημα που αποσκοπούσε στην αποδυνάμωση της μαζικής δημοκρατίας. Αυτή η τάση είναι τόσο παλιά όσο και το ίδιο το εγχείρημα. Η γενιά των ιδρυτών, που διαμορφώθηκε από την κατάρρευση της μεσοπολεμικής περιόδου, έθεσε ως στόχο την οικοδόμηση μιας «περιορισμένης δημοκρατίας», στην οποία οι πιο σημαντικές αποφάσεις τοποθετούνταν πέρα από την εμβέλεια του εκλογικού σώματος. Το μέσο ήταν μια επίθεση κατά του έθνους-κράτους (της πρωταρχικής θεσμικής έκφρασης της δημοκρατίας) προς όφελος του διακρατικού κεφαλαίου και των εγχώριων ολιγαρχιών. Το πρόγραμμα αυτό συνταγματικοποιήθηκε στο Μάαστριχτ, το οποίο ενσωμάτωσε τον νεοφιλελευθερισμό στον ίδιο τον ιστό της Ένωσης

– μια στροφή που το ευρώ κατέστησε τότε οριστική, στερώντας από τα (περισσότερα) κράτη μέλη τον πιο θεμελιώδη πυλώνα της οικονομικής κυριαρχίας, τη δύναμη να εκδίδουν το δικό τους νόμισμα, και μετατρέποντάς τα σε κάτι που μοιάζει με αποικίες των Βρυξελλών και της Φρανκφούρτης. Το βιβλίο υποστηρίζει ότι αυτό ισοδυναμούσε με τίποτα λιγότερο από ένα συνταγματικό και νομικό πραξικόπημα, αν και ασυνήθιστα διακριτικό. Αυτή είναι η μία όψη της Αυτοκρατορίας των Βρυξελλών. Η άλλη είναι, αν μη τι άλλο, ακόμη πιο αξιοσημείωτη: η ίδια Ένωση που ασκεί σχεδόν απόλυτη εξουσία επί των μελών της, επιδεικνύει σχεδόν απόλυτη υποταγή στον προστάτη της πέρα από τον Ατλαντικό. Η Ε.Ε. δεν έχει λειτουργήσει απλώς ως όχημα για τη μετατόπιση της ισορροπίας δυνάμεων υπέρ του κεφαλαίου· έχει αποτελέσει βασικό μέσο της υποταγής της Ευρώπης στην Ουάσινγκτον και στο διατλαντικό πολεμικό λόμπι. Η ενοποίηση ενσωματώθηκε εξ αρχής σε μια στρατηγική τάξη υπό αμερικανική ηγεσία –υποστηριζόμενη, χρηματοδοτούμενη και κατευθυνόμενη από την Ουάσινγκτον– και έχει πλέον ωριμάσει σε αυτό που το παρόν βιβλίο αποκαλεί «υπερ-υποτέλεια»: μια κατάσταση στην οποία η Ευρώπη είναι πολιτικά, οικονομικά και στρατιωτικά πιο υποταγμένη στις Ηνωμένες Πολιτείες από ό,τι σε οποιαδήποτε άλλη στιγμή μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Αυτές οι δύο τάσεις δεν βρίσκονται σε αντίθεση· αλληλοτροφοδοτούνται. Μια αυτοκρατορία που είναι η ίδια υποτέλής: αυτό είναι το παράδοξο που ονομάζει ο τίτλος, και η κατάσταση που το βιβλίο αυτό επιδιώκει να εξηγήσει.

** Ο Τόμας Φάτσι είναι δημοσιογράφος, ερευνητής και συγγραφέας. Εδώ αποδίδονται περιληπτικά αποσπάσματα της εισαγωγής στο βιβλίο του «Η Αυτοκρατορία των Βρυξελλών: Το μυστικό πραξικόπημα της Ε.Ε. κατά της δημοκρατίας».*